

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АПК НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Богашко О.Л

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

УДК 351.82 (477.46)

Анотація. Узагальнено основні напрями розвитку аграрно-промислового комплексу Черкаської області, реалізація яких створить засади для подолання негативних тенденцій реформування аграрного сектору економіки, відновлення і накопичення капіталу, підвищення ефективності й конкурентоспроможності виробництва продукції. Особлива увага відведена економічним важелям регулювання розвитку сільського господарства.

Ключові слова. Агропромислове виробництво; державне регулювання; кредитна, податкова, інвестиційна політика.

I. Вступ. Поглиблення ринкових відносин, реалізація курсу стабілізації і економічного зростання в Україні вимагають нарощування потенціалу і ефективного функціонування всіх сфер і секторів багатоукладної економіки.

Питання розвитку АПК України і її регіонів знаходиться в полі зору багатьох науковців, зокрема економістів, землевпорядників, технологів, ґрунтознавців тощо. Так, значний внесок у теорію і практику державного регулювання розвитку агропромислового комплексу зробили П.Т.Саблук, В.В.Юрчишин, І.Р.Михасюк, Л.Шепотько, І.Прокопа, О.Онищенко [2; 5; 6; 7] та інші. Зокрема П.Т.Саблук розробив стратегічні напрями аграрних реформ. Дослідження І.Прокопи і Л.Шепотько охоплюють питання макроекономічного регулювання пропорцій відтворення в АПК. Особлива актуальність даних проблем визначається самим об'єктом АПК, що фокусує сукупність довгострокових цілей розвитку окремого регіону, країни, та багато в чому визначає їх порівняльні переваги в системі міжнародного поділу праці.

Таким чином, у сучасних умовах виникає потреба у розробці і практичній реалізації економічних інструментів державного регулювання розвитку АПК на загальнодержавному та регіональному рівнях.

II. Постановка завдання. Мета даної роботи полягає у дослідженні основних напрямів та завдань державного регулювання розвитку АПК на місцевому (регіональному) рівні. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні задачі:

- висвітлити сучасний стан АПК Черкаської області;
- визначити шляхи підвищення ефективності аграрного виробництва в регіоні;
- розробити рекомендації щодо регулювання кредитної, податкової та інвестиційної діяльності у сільському господарстві області.

III. Результати. Однією із пріоритетних сфер розвитку Черкащини є аграрна галузь економіки. Стан агропродовольчої сфери, яка виробляє продукти харчування, її продуктивність, ефективність та екологічність є одним з головних оціночних критеріїв розвитку області.

Регулювання розвитку АПК, незважаючи на специфіку, має відповідати єдиній системі державних регуляторів і підпорядковане логіці їх функціонування. Тому почнемо із загальних зауважень.

Сучасний стан розвитку аграрного сектора економіки регіону, як і України в цілому, відрізняється від попередніх рядом важливих моментів: зокрема, тим, що, по-перше, замість колективних і переважної більшості державних сільськогосподарських підприємств тепер функціонують нові сільськогосподарські підприємства (включаючи селянські (фермерські) господарства), які ґрунтуються на приватній власності на землю та інші засоби виробництва, і по-друге, дедалі більше розширюється сектор особистих селянських господарств у результаті приєднання багатьма з них земельних ділянок належних членам земельних паїв.

В ході аграрної реформи у власність громадян Черкаської області передано 948 тисяч гектарів земельних угідь, їх вартість оцінюється в межах 11 мільярдів гривень. На базі колективних і колишніх державних сільгоспідприємств створено 705 нових господарських формувань. До 1034 зростає кількість фермерських господарств [4]. Однак фермерські господарства, які сьогодні створюються, мають невеликі розміри, неспроможні переробляти сільськогосподарську продукцію,

ефективно реалізовувати її, забезпечувати сервісне обслуговування, оскільки високоефективне виробництво потребує комплексної механізації та автоматизації.

Нині формується інфраструктура аграрного ринку. В області створена і діє товарна біржа агропромислового комплексу центральних областей України, яка здійснює операції щодо надання послуг з укладання угод купівлі-продажу сільськогосподарської продукції і продовольства для державних і регіональних потреб, а також укладання та реєстрації зовнішньоекономічних контрактів. Створене обласне СТОВ “Торговий дім”, “Черкасиагро” та 18 агроторгових домів, які представляють інтереси сільськогосподарських товаровиробників в районах. В області нараховується 16 обслуговуючих кооперативів.

Разом з тим, аналіз сучасного стану розвитку господарств Черкащини висвітлив ряд проблем: значні регіональні відмінності та неефективність використання сільськогосподарських земель у районах області, недосконалість механізму оренди, купівлі-продажу та приватизації; незначні розміри землекористувань селянських (фермерських) господарств для організації ефективного господарювання на землі; недостатній (відповідно до сучасних вимог) розвиток інфраструктурної ланки в сільському господарстві області.

Отже, з одного боку, ми маємо безумовні потенціально великі здобутки аграрної реформи, з іншого боку, підстав для повного оптимізму ще мало. Незважаючи на революційні зміни у відносинах власності, сільське господарство не стало на шлях стабільного розвитку. Хоча спад і подолано, макроекономічні підйоми стабільного економічного зростання ще не задіяно на повну силу. Не використано регіональні, місцеві можливості регулювання розвитку аграрної сфери.

Результати дослідження свідчать, що в Черкаській області виробляють поки що продукцію екстенсивних сільськогосподарських культур, яка є економічно ефективнішою і менш трудо- і капіталомісткою. Це пояснюється насамперед, перекосом у ціноутворенні, низьким рівнем механізації виробничих процесів у тваринництві, плодівництві.

Соняшник, що його масово вирощують комерційні структури, - єдина культура, під якою з 1990р. посівні площі майже подвоїлися. Наслідок – тисячі

гектарів родючих земель Черкащини, за свідченням фахівців, виснажено до краю. Водночас на орендованих комерційними структурами землях, де ще донедавна вирощувалися кормові культури і вироблялися м'ясо, молоко, яйця та вовна, нині тваринництво практично відсутнє. Ним займатися не вигідно, клопітно: це галузі з тривалим виробничим циклом. Дорого коштує будівництво приміщень, придбання худоби, а капіталовкладення мають тривалі терміни окупності. Організація плідництва потребує закладання садів, ягідників, виноградників, отже, господар кілька років не одержує прибутку.

Деякі науковці вбачають вихід із ситуації у подальшому зосередженні виробництва продуктів тваринництва у дрібних присадибних господарствах. Але при цьому ігнорується той факт, що протягом останніх років в господарствах населення не відбулось адекватного зростання виробництва продуктів тваринництва, незважаючи на подвоєння площі землекористування. Внаслідок занепаду громадського тваринництва виробництво продукції галузі у всіх категоріях господарств скоротилося більш як у двічі. І в перспективі дрібні господарства самостійно, без кооперації з великими не зможуть істотно наростити виробництво м'яса, молока, яєць, оскільки залежать від них у забезпеченні кормами і молодняком птиці, свиней, у відтворенні племінної худоби. Лише великі господарства здатні на сучасному рівні займатися репродукцією елітних тварин і птиці, в них зосередженні пункти осіменіння худоби, ветслужба та ін. Тому необхідно відродити тваринництво в сільгоспідприємствах, а це неможливо без активної підтримки з боку державних органів влади. Інакше сільгоспідприємства, так само, як це зробили комерційні структури і фермери, переключаться на високорентабельне виробництво соняшнику, зерна, інших продуктів рослинництва. Дрібні ж господарства, позбавлені можливості застосовувати сучасні досягнення науки, новітні технології виробництва тваринницьких продуктів, не маючи в достатку молодняка і кормів, не розв'яжуть самостійно проблему продовольчої безпеки [7].

Тваринництво та кормовиробництво – не єдина сфера, що потребує активнішого застосування економічних регуляторів. Цукробуряківництво,

льонарство також не приваблюють комерційні структури; уникають їх в основному і фермери. Сільгоспідприємства теж скорочують посіви цукрових буряків.

У зв'язку з цим, розглянемо питання щодо системи регулювання розвитку АПК як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях. Економічне регулювання держави не обмежується використанням таких підойм, як пільгове кредитування, звільнення від податків, бюджетні дотації, інвестиції тощо. Але коли вести мову про розвиток пріоритетних галузей, здатних повернути затрачені кошти, то саме цим регуляторам належить вирішальна роль. Поряд з економічним, можна застосовувати й адміністративне регулювання, наприклад, обмежувати посів окремих культур в тих чи інших зонах. При цьому до регулюючих дій необхідно залучати не лише державні органи, а й господарсько-управлінські структури, кооперативні організації, які б визначали квоти, регулювали ціни, забезпечували баланс інтересів фермерського загалу.

Виняткове значення для аграрного виробництва має *кредитна політика*. Оскільки сільське господарство – це переважно сезонне виробництво, то нормальний відтворювальний процес вимагає раціонального співвідношення між власними і залученими коштами. За відсутності доступу до кредитних ресурсів навантаження на фінансові джерела зростає, виникає дефіцит оборотних коштів, фінансовий стан сільськогосподарських підприємств погіршується.

Виходячи з такої ситуації, місцевим органам влади необхідно вжити заходів для активізації створення спеціалізованої кредитної системи для обслуговування аграрного сектора АПК Черкаської області з розгалуженою мережею різноманітних кредитних закладів і спеціальних фондів.

Важлива складова фінансової системи агропромислового комплексу – *податковий механізм*. Податкова система, яка існувала до введення фіксованого податку для сільськогосподарських підприємств створювала непосильне податкове навантаження на товаровиробника. На даному етапі податкова проблема тимчасово знята, однак існує необхідність розроблення в межах загальнодержавної концепції – галузевої системи оподаткування, яка б враховувала регіональні відмінності в

розвитку сільськогосподарського виробництва, поєднувала фіскальну і стимулюючу функції.

Відсутність фінансових джерел майже повністю паралізувала *інвестиційну діяльність* у сільському господарстві. З метою стимулювання інвестиційної діяльності, насамперед слід проводити більш послідовну амортизаційну політику. На рівні регіону (області) для цього необхідно:

- здійснення жорсткого контролю за цільовим використанням коштів від прискореної амортизації лише за суто інвестиційним призначенням;
- запровадити спільний амортизаційний фонд АПК області, сформований за рахунок централізації частини амортизаційних відрахувань сільськогосподарських підприємств. Кошти спільного амортизаційного фонду повинні використовуватися для підтримки пріоритетних напрямів інвестиційного розвитку галузі;
- зважаючи на те, що можливості та масштаби відтворення і модернізації виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектору, зрештою темпи його розвитку та ефективність діяльності, визначатимуться насамперед обсягами і темпами зростання інвестованих коштів, то необхідно створити сприятливі умови для залучення як національних, так і іноземних інвестицій.

Для підвищення рівня технічної оснащеності сільського господарства доцільно розвивати фірмове техніко-технологічне та агрохімічне обслуговування товаровиробників, створюючи, переважно на кооперативних засадах, відповідну ринкову інфраструктуру – технічні центри, дилерські та прокатні пункти, машинотехнологічні формування. Регіональні технічні центри можуть виконувати функції розміщення замовлень на постачання матеріальних ресурсів, організації нових виробництв, відновлення спрацьованих деталей, координації діяльності сервісних підприємств у наданні послуг, освоєння нової техніки і сучасних досягнень науково-технічного прогресу [5].

Для створення надійної і стабільної правової бази землекористування і управління земельними ресурсами необхідно завершити розроблення і прийняття землеохоронного законодавства, забезпечити зміцнення державних органів

землеохорони і посилення їх ролі. Потрібно активно застосовувати економічні механізми стимулювання землеохоронної діяльності суб'єктів господарювання: пільгове кредитування господарств, які вкладають власні кошти в землеохоронні, землемеліоративні та землевідтворювальні заходи; надання державних субсидій аграрним товаровиробникам на придбання й освоєння екологічнобезпечної техніки і технологій у сільському господарстві; застосування штрафних санкцій за погіршення якості землі.

IV. Висновки. Отже, основне завдання державного регулювання АПК в Черкаській області полягає у забезпеченні стимулювання кредитної, податкової та інвестиційної діяльності. Неабияке значення, поряд з економічними важелями, відіграють також адміністративні та правові методи регулювання. Саме тому значна увага була приділена опрацюванню даних механізмів регулювання саме на регіональному рівні, що й містить елементи наукової новизни. В ході дослідження розглянуто також основні проблеми розвитку сільського господарства області, визначено шляхи підвищення ефективності аграрного виробництва за допомогою використання місцевого потенціалу.

Література:

1. Зимовець В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку економіки // Економіка України. – 2003. – №11. – С.9 – 17
2. І.Михасюк, А.Мельник, М.Крупка, З. Залога. Державне регулювання економіки / За ред. І.Р. Михасюка. – Львів: Українські технології, 1999. – 640с.
3. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки – Європейський вибір: Послання Президента України до Верховної Ради України // Урядовий кур'єр. – 2002. - №11
4. Льошенко В. Шевченків край працює на перспективу // Урядовий кур'єр. – 2004. – 9 січня
5. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України // Економіка України. – 2000. - №9. С. 62 – 81
6. Стратегічні напрямки розвитку агропромислового комплексу України // За ред. П.Т.Саблука і В.Я.Месель-Веселяка. – К., 2002. – 187с.
7. Шепотько Л., Прокопа І. Деякі аспекти макроекономічного регулювання аграрної сфери // Економіка України. – 2001. - №3. – С. 51 – 59